

Çocukları Spor Yapan Ailelerin Psikolojik Kazanımlarının Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Osman GÜLAY¹, A. Dilşad MİRZEOĞLU²

¹ Tenis Klinik Tenis Kulübü, ANKARA

²AİBÜ, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Araştırma Makalesi

Öz

Aile çocuğun sosyalleşmesini sağlayan ilk birimdir. Ailenin çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki en önemli etkilerinden biri, çocuğu spora yönlendirme ve bu konuda onları desteklemedir. Belli branşlaşma ile uygun yaşta spora başlayan çocuklar ile ebeveyn-çocuk- spor etkileşimi başlamaktadır. Bu etkileşimle birlikte anne ve babanın süreç içerisinde çocuğun spora katılım gösterdiği alanda bazı beklentileri ortaya çıktığı görülebilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, çocukları yarışmacı olarak spora katılan ebeveynlerin psikolojik kazanımlarını çeşitli değişkenlere göre incelemektir. Çalışmaya çocukları 10-14 yaşları arasında bulunan ve 2010-2011 sezonunda yüzme, voleybol ve tenis sporlarına yarışmacı olarak katılan 195 ebeveyn (Kadın: n=89, %45.6; Erkek: n=106, %54.4) gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin psikolojik kazanımlarını belirlemek için Çepikkurt (2005) tarafından geliştirilmiş Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümü için yüzde, frekans, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Tukey HSD istatistiksel teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin cinsiyetlerine göre statü kazanma ve benlik saygısı alt boyutlarında anlamlı farklılıklar görüşmü; çocukların yaptıkları spor türüne, ebeveynlerin eğitim düzeylerine ve gelirlerine göre tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yarışma, Aile, Psikolojik katılım

Comparison of Psychological Acquisitions of the Families Whose Children Participating Sport Activities

Abstract

The family is the first institute in which the child socializes. One of the most important influences of the family on child is directing him/her to sport activities and supporting him/her. Parent-Child-Sport interaction starts with children joining sport activities by means of certain sport branches. It can be observed that along with this interaction parents have some expectation about the type of sports where their child participates in. The aim of this study is to investigate the psychological acquisitions of the families whose children participating sport activities as competitor. 195 parents (female n:89 (45,6 %), male:106 (54,4%)) whose children were 10-14 years old and participated in swimming, volleyball and tennis competitions in 2010-2011 seasons, joined voluntarily to this study. The Scale of Psychological Acquisitions of Parent in Sport developed by Cepikkurt (2005) was used to determine psychological acquisitions of the parents. Data gathered during this study was shown in percent, frequency and the independent samples t-test, the One-Way Anova (ANOVA), the Tukey HSD were used to analyze. As a result of this study, it was found that there are significant differences in the social status gaining and self-respect sub-dimensions according to the sex of parents. Additionally, there were significant differences in all sub-dimensions according to the type of sports performing by children, the parents educational levels and incomes.

Keywords: Competition, Family, Psychological acquisitions

Giriş

Bir çocuk, oyun deneyimlerini ve formal oyunu ilk olarak aile içinde görür. Aile sosyal dünyayı ve spor dünyasını görmeyi sağlayan ilk birimdir. Ailenin sosyalizasyon üzerindeki ilk ve güçlü etkisi, çocuğun spora katılıp katılmayacağını ve katılıyorsa nasıl spor yapacağını belirlemesidir (Küntay, 1991, s. 198). Günümüzde aileler eskiye göre spora daha olumlu yaklaşmakta ve çocuklarını spora yönlendirmektedir. Hemen hemen bütün aileler çocuklarının gelişim dönemlerinde spor yapmalarını isterler. Halen spor aktivitelerinin çocuğunun derslerdeki başarısını engellediğini düşünen aileler bulunmakla birlikte çok sayıda aile de belli bir ücret ödemeyi göze alarak çocuklarını sporla ilgili kurslara kayıt ettirmektedir (Kayıkçı, 2006, s. 3). Bu bağlamda aileler çocuklarını gerek çevreden etkilenerek gerekse aile içi kararlarla belirli branşlarda spora yönlendirirler. Ülkemizde henüz bilimsel anlamda branş belirlenmesinden çok, çocukların ailelerinin ya da kendilerinin branş seçmeleri söz konusudur. Ayrıca çocuğun ve ailesinin yer aldığı toplumsal tabakanın sahip olduğu ekonomik, kültürel ve toplumsal yapı, çocukların ya da ailelerin branş seçmedeki tercihlerinde etkili olmaktadır (Adır, 1998).

Belli branşlaşma ile spora başlayan çocuklar ile ailede ebeveyn-çocuk-spor etkileşimi başlamaktadır. Bu etkileşimle birlikte anne ve babanın süreç içerisinde çocuğun spora katılım gösterdiği alanda bazı beklentileri ortaya çıktığı görülebilmektedir. Coakley'e göre (2001) aileler, özellikle yarışma sporlarında, çocuklarının bütünüyle sosyalleşmesi ve başarılı olması beklentisi içerisindeyler. Organize edilmiş sporlarda çocukların kişisel olarak yaptıkları ve değer verdikleri eylemlere rağmen, yetişkinler oyun sonuçlarını ve performans kalitesini ciddiye almaktadırlar (akt. Duman ve ark., 2010). Bu beklentilerle birlikte aileler etkileşim sürecini bir sonraki basamağa taşıyarak çocuklarının yaptıkları spora katılım gösterebilmekte ve çocukları ile birlikte bu sporun

bir parçası haline gelebilmekte, çocuklarını desteklemek ve onların başarılı olmaları için ellerinde bulunan imkânları bu yolda kullanabilmektedirler. Bu bağlamda Cumming ve Ewing'e göre (2002), uygun düzeydeki aile katılımı, ailenin çocuğuna olan ilgisini ve çocuğunu desteklediğini ifade eder ve bu nedenle oldukça önemlidir. Bu noktada ailelerin çocuklarının sporuna ne düzeyde katıldıkları sorusu merak uyandırmaktadır.

Amerikan Pediatri Akademisi'nin bir çalışmasına göre, aileler, çocuk sporcuların yaşamında gitgide daha katılımcı hale gelmektedirler. Profesyonel sporun çekiciliği ve spor bursu gibi birçok faktör ailelerin bu yönde davranmalarına neden olmakta ve kendi çocuklarına bağlanmaları konusunda onları motive etmektedir (AAP, 2000). Stein ve arkadaşlarına göre (1999), aileler gösterdikleri bu katılımı çocuklarına destek sağlayabilir, onları teşvik edebilir ve bu sayede çocuklarının spordan haz almalarına katkıda bulunabilirler. Bunun tam tersi de mümkündür. Aileler çocukları üzerinde aşırı baskı yaratarak kaygı ve stresin kaynağı da olabilirler. Weiss ve Hayashi'ye göre (1995), ailenin spor ortamında gösterdiği katılım, çocuklarını antrenmanlara götürüp getirme, antrenmanları veya maçı izleme, spor branşına ilişkin taktiksel bilgi verme ve gerekli olan spor malzemelerini sağlama gibi birçok konuyu içerir ve tüm bunlar zaman, para ve enerji gerektirir (akt. Çepikkurt, 2005, s. 25). Aileler bunları yaparken de belirli alanları araştırmakta ve bu alanlarda bilgi sahibi olabilmektedirler. Örneğin, çocuğunun voleybol maçını izlerken duruma hakim olmak adına voleybol oyun kurallarını öğrenmek için çaba sarf etmekte, çocuğunun daha başarılı olması için teknik ve taktik konularda bilgiler edinip bunları çocuğuyla paylaşma girişiminde bulunabilmektedirler.

Konu ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında, Esen (2010), ilköğretim okulunda okuyan ve voleybol yapan sporcuları incelemiş ve sporcuların bu branşı seçmede ailenin eğitim ve gelir düzeyinin ve ailede sporcu varlığının etkisi olduğunu belirlemiştir. Kızılkaya (2009), lise öğrencileri üzerine yaptığı araştırmasında, ailenin sosyal bir değişken olarak spora katılımı etkilediğini belirtmiştir. Özellikle ailenin gelir düzeyi, öğrencinin doğum yeri ve cinsiyet ile spora katılım düzeyi arasında ilişkiler bulunmaktadır. Gençlerin spor yapmalarında ailenin tutumu son derece önemli bulunmuştur. Duman ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları çalışmada ise ailelerin çocuklarını spor kulübüne/okuluna göndermedeki en önemli kazanımları sırasıyla "kontrol edicilik", "özdeşleşme", "statü kazanma" ve "benlik saygısı" alt boyutları olarak belirlenmiştir. Ailelerin çocuklarının spor kulübüne katılımı ile elde ettikleri kazanımlarda ailenin gelirine göre özdeşleşme alt boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Anne eğitim seviyesine göre kazanımların tüm alt boyutlarında lise mezunu ve altındaki anneler lehine anlamlı fark bulunurken, baba eğitim seviyesine göre ise statü kazanma alt boyutunda eğitim düzeyi lise mezunu ve altında olan babalar lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda ise spora katılan çocuklara yönelik ailelerin beklentileri araştırılmış (Pehlivan, 2009) ve ailelerin çocuklarını basketbol spor okuluna göndermedeki ilk üç sıradaki en önemli beklentileri olarak düzenli spor yapma alışkanlığı edinmesi, takım ruhu kazanması ve sağlığını koruması ve geliştirmesi olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde Çepikkurt'un (2005), çocuğun yaptığı spora ilişkin katılım gösteren ailelerle ilgili yaptığı ölçek çalışmasında da, ailelerin

beklentileri fiziksel gelişim, sportif beceri kazanma ve rekabeti öğrenme olarak belirlenmiştir. Aile beklentisine yönelik Kılıçgil'in (2003) çocuğunu futbol okuluna gönderen Türk aileleriyle yaptığı çalışmada, ailelerin sırasıyla çocuğu istediği için, ileride maddi kazanç elde etmek için ve trafik riski olmadığı için çocuğunu organize edilmiş spor ortamına gönderdiğini bulunmuştur.

Çocukları yarışmacı olarak spora katılan ebeveynlerin bu katılımdan kazanımlarını belirlemeye yönelik çalışmalar ülkemizde az sayıdadır. Eğer aile çocukları spora katıldığı için bir takım kazanımlar elde ederse, çocuklarını spora yönlendirmede daha önemli rol oynayabilirler. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacını çocukları 10-14 yaş arasında olan ve yarışmacı olarak voleybol, tenis ve yüzme sporlarına katılım gösteren ailelerin çocuklarının yaptıkları spordan dolayı ne tür psikolojik kazanımlar elde ettiklerini belirleyerek, bu kazanımları çeşitli değişkenlere (cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim seviyesi) göre incelemek oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırma durum tespitine yönelik tarama modelinde bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmaya 2010-2011 sezonunda çocukları lisanslı olarak spor yapan ve çocukları 10-14 yaş aralığında bulunan 89'u kadın (%45.6), 106'sı erkek (%54.4) toplam 195 ebeveyn gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan ailelerin demografik özelliklerine ilişkin genel bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya katılan ebeveynlerin demografik dağılımları

		Kadın		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Branş	Yüzme	36	54,5	30	45,5	66	33,8
	Voleybol	18	28,6	45	71,4	63	32,4
	Tenis	35	53	31	47	66	33,8
	Toplam	89	45,6	106	54,4	195	100
Eğitim Düzeyi	İlk-Ortaokul	5	2,5	7	3,6	12	6,2
	Lise	19	9,7	23	11,8	42	21,5
	Üniversite	45	23,1	52	26,7	97	49,7
	Lisansüstü	20	10,3	24	12,3	44	22,6
	Toplam	89	45,6	106	54,4	195	100
Meslek	Ev Hanımı	23	100	--	--	23	100
	Öğretmen	13	68,4	6	31,6	19	100
	Mühendis-Mimar	18	46,2	21	45,8	39	100
	Memur	8	38,1	13	61,9	21	100
	Serbest Meslek	12	23,5	39	76,5	51	100
	Doktor-Öğretim Ü	8	34,8	15	65,2	23	100
	Emekli	3	37,5	5	62,5	8	100
	Diğer (Asker, yazar, hakim,, ekonomist)	4	36,4	7	63,6	11	100
	Toplam	89	45,6	106	54,4	195	100

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak için Çepikkurt (2005) tarafından geliştirilen “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” kullanılmıştır. “SAPKÖ” 4 alt boyut (statü kazanma, benlik saygısı, özdeşleşme ve kontrol edicilik) ve 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı statü kazanma alt boyutu için .87, benlik saygısı alt boyutu için .81, özdeşleşme alt boyutu için .82 ve kontrol edicilik alt boyutu için .76 dır. SAPKÖ’nün toplamına ait cronbach alpha değeri ise .90 olarak bulunmuştur. Test-tekerrar test güvenilirliği için 26 anne-babaya 4 hafta ara ile uygulanan ölçeğin güvenilirlik katsayısı “Statü Kazanma” için .63, “Benlik Saygısı” için .70, “Özdeşleşme” için .63 ve “Kontrol Edicilik” için .80 dir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilen verilerin çözümü için yüzde, frekans, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Tukey HSD istatistiksel teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışmaya katılan ebeveynlerin cinsiyetlerine göre psikolojik kazanımlarının alt ölçeklere göre karşılaştırılması için bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Psikolojik kazanımlarının cinsiyete göre karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Sd	SD	t	p
Statü Kazanma	Kadın	89	2,14	1,16	193	-2,573	,011*
	Erkek	106	2,59	1,28			
Benlik Saygısı	Kadın	89	1,76	0,85	193	-2,28	,024*
	Erkek	106	2,06	0,97			
Özdeşleşme	Kadın	89	3,05	0,96	193	-0,994	0,322
	Erkek	106	3,19	0,96			
Kontrol Edicilik	Kadın	89	3,46	0,88	193	-0,048	0,961
	Erkek	106	3,47	0,96			

Tablo 2’ye göre çalışmaya katılan erkek ve kadın ebeveynler arasında statü kazanma ve benlik saygısı alt boyutlarında erkek veliler lehine anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Bu sonuca göre, çalışmaya katılan erkek velilerin çocuğunun spora katılımından dolayı kadın velilere göre statü kazanma ve benlik saygısı alt boyutlarında anlamlı düzeyde yüksek kazanıma sahip oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin çocuklarının yaptıkları spor dalına göre psikolojik kazanımlarının alt ölçeklere göre karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Çocukların yaptıkları spor dalına göre psikolojik kazanımlarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	SD	F	p	Anlamlı Fark
Statü Kazanma	Gruplar arası	70,727	35,364	2	29,827	,000*	1-2
	Grup içi	227,638	1,186	192			1-3
	Toplam	298,366		194			2-3
Benlik Saygısı	Gruplar arası	24,917	12,458	2	16,729	,000*	1-2
	Grup içi	142,988	0,745	192			2-3
	Toplam	167,905		194			
Özdeşleşme	Gruplar arası	41,583	20,792	2	28,93	,000*	1-2
	Grup içi	137,991	0,719	192			1-3
	Toplam	179,574		194			2-3
Kontrol Edicilik	Gruplar arası	32,707	16,353	2	23,939	,000*	1-2
	Grup içi	130,478	0,683	192			2-3
	Toplam	163,184		194			

Tablo 3 incelendiğinde, çocukları yarışmacı olarak spora katılan ebeveynlerin, çocuklarının yaptıkları spor dalına göre, sporda ailenin psikolojik kazanımlarını oluşturan tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Benlik saygısı ve kontrol edicilik alt boyutlarında elde edilen farklılıklar çocukları yüzme ile voleybol branşlarına ve voleybol ile tenis branşlarına katılan ebeveynler arasında voleybol branşı lehine (benlik saygısı voleybol $\bar{x}=2.42\pm 1.07$; kontrol edicilik voleybol $\bar{x}=4.03\pm 0.77$) iken, diğer alt boyutlarda tüm branşlar arasındaki velilerde yine voleybol branşı (statü kazanma voleybol $\bar{x}=3.16\pm 1.29$; özdeşleşme $\bar{x}=3.76\pm 0.76$) ve daha sonra yüzme branşı lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu sonuca göre, çocukları yarışmacı olarak voleybol ve yüzme branşına katılan ebeveynler, çocukları tenis branşına katılan ebeveynlere göre daha yüksek düzeyde psikolojik kazanım elde etmektedirler.

Ebeveynlerin gelirlerine göre psikolojik kazanımlarının alt ölçeklere göre karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Gelire göre psikolojik kazanımlarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	SD	F	p	Anlamlı Fark
Statü Kazanma	Gruplar arası	63,106	12,621	5	10,182	,000*	1-3, 1-4
	Grup içi	180,976	1,24	146			1-5, 1-6
	Toplam	244,082		151			2-3, 2-4 2-5, 2-6
Benlik Saygısı	Gruplar arası	32,682	6,536	5	8,785	,000*	1-3, 1-4
	Grup içi	108,629	0,744	146			1-5, 1-6
	Toplam	141,311		151			2-3, 2-4 2-5, 2-6
Özdeşleşme	Gruplar arası	28,426	5,685	5	8,746	,000*	1-3, 1-4
	Grup içi	94,906	0,65	146			1-5, 1-6
	Toplam	123,332		151			2-4, 2-6
Kontrol Edicilik	Gruplar arası	13,296	2,659	5	3,846	,003*	1-3, 1-4
	Grup içi	100,95	0,691	146			1-5, 1-6
	Toplam	114,246		151			

Tablo 4'e göre çocukları yarışmacı olarak voleybol, yüzme ve tenis branşlarında spor yapan ebeveynlerin gelirlerine göre psikolojik kazanımları karşılaştırıldığında, ailelerin psikolojik kazanımlarını oluşturan tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Elde edilen bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, farklılıklar en yüksek oranda geliri bin liranın altında olan ebeveynlerle geliri üç bin lira ve üzerinde olan ebeveynler arasında ve yine geliri bin ve ikibin lira arasında olan ebeveynler ile geliri üç bin lira ve daha yüksek olan ebeveynler arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre gelir düzeyi azaldıkça sporda ailenin psikolojik kazanımlarının arttığı söylenebilir.

Çocukları yarışmacı olarak spor yapan ve çalışmaya katılan ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre psikolojik kazanımlarının alt ölçeklere göre karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Eğitim düzeyine göre psikolojik kazanımlarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	SD	F	p	Anlamlı Fark
Statü Kazanma	Gruplar arası	42,682	14,227	3	10,628	,000*	1-3, 1-4
	Grup içi	255,684	1,339	191			2-3, 2-4
	Toplam	298,366		194			
Benlik Saygısı	Gruplar arası	33,376	11,125	3	15,795	,000*	1-3, 1-4
	Grup içi	134,529	0,704	191			2-3, 2-4
	Toplam	167,905		194			
Özdeşleşme	Gruplar arası	23,719	7,906	3	9,689	,000*	1-3, 1-4
	Grup içi	155,855	0,816	191			2-3, 2-4
	Toplam	179,574		194			
Kontrol Edicilik	Gruplar arası	14,241	4,747	3	6,056	,001*	2-3, 2-4
	Grup içi	148,943	0,784	191			1-5, 1-6
	Toplam	163,184		194			

Tablo 5'e göre çocukları spora katılan ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre psikolojik kazanımları karşılaştırıldığında, tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Elde edilen farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Tukey HSD testi sonucuna göre, farklılıklar genel olarak ilkökul+ortaokul mezunları ile üniversite ve yüksek lisans+doktora mezunları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça spordan ailenin psikolojik kazanımları azalmakta, eğitim seviyesi azaldıkça ise psikolojik kazanım anlamlı düzeyde yükselmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çocukları 10-14 yaş arasında olan ve yarışmacı olarak voleybol, tenis ve yüzme sporlarına katılan ailelerin, çocuklarının yaptıkları spordan dolayı ne tür psikolojik kazanımlar elde ettiklerini belirlemek ve karşılaştırmak amacı ile yapılan bu çalışmada, ebeveynlerin cinsiyetine göre psikolojik kazanımları karşılaştırıldığında, erkek veliler statü kazanma ve benlik saygısı alt boyutlarında kadın velilere göre anlamlı düzeyde yüksek kazanımlar elde etmişlerdir.

Statü Kazanma alt ölçeğinin bir gruba ait olma, diğer insanlarca tanınma, diğer insanlar üzerinde iyi izlenimler bırakma, onaylanma gibi duyguları yansıtan maddelerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle, statü kazanma olarak adlandırdığımız bu alt boyut aslında, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin ikinci basamağında yer alan psikolojik gereksinmelere dayandığını söylemek mümkündür. Bu piramidin ikinci basamağında sevme-sevilme, başkalarınca kabul görme, insanlar üzerinde iyi izlenimler bırakma, sosyal bir statü sağlama, tanınma, ün kazanma gibi psikolojik gereksinmeler yer öğrencilerin vücut kitle indeksi değerlerini, hentbolcularda $17,7 \pm 2,11$ kg/m², sedanter

almaktadır (Çepikkurt, 2005, s. 57). Bulgulara göz atıldığında, erkek velilerin kadın velilere göre statü kazanma alt boyutunda ön plana çıktığı görülmektedir.

Sporun fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişime katkısı bilinmektedir. Ayrıca spor yapmanın benlik saygısı ve liderlik özelliklerinin gelişimi üzerine olumlu etkileri vardır (Karakaya ve ark., 2006). Spor olgusu sadece spor yapan çocukları değil aynı ortam içerisinde bulunan velileri de etkilemekte ve çocukları spora katılan aileler çocuklarının katıldıkları bu ortam ve deneyimler nedeniyle de çeşitli özellikler kazanabilmektedirler. Bu özelliklerden birisi de benlik saygısıdır. Benlik saygısı alt ölçeğine göre, annelerin, çocuklarının spor ortamında yaşadıkları başarı ve başarısızlık ile koç ve çocuğu arasında yaşanan olumlu ve olumsuz olayları kendi benliklerine atfettikleri görülmektedir (Çepikkurt, 2005). Yapılan çalışmada erkek velilerin kadın velilere göre çocuklarının yaptıkları spora bağlı olarak daha yüksek oranda benlik saygısı geliştirdikleri belirlenmiştir. Bu sonuç, ülkemizdeki toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanmış olabilir. Ülkemizde spor genellikle erkek uğraşı olarak görülmekte ve erkekler spora aileleri tarafından daha fazla yönlendirilmektedirler. Bu nedenle, erkek veliler de kadın velilere göre çocuklarının yapmış oldukları sporlardan ve yarışma ortamlarından daha fazla etkilenmiş ve onların bu yaşantıları erkek velilerin kendilerine ait olumlu benlik tasarımı oluşturmalarına neden olmuş olabilir. Ayrıca, Smith ve Smoll'a göre (1997), kendi çocuklarıyla aşırı özdeşleşen aileler, çocuklarını kendi egolarının bir uzantısı olarak görmektedirler (akt. Çepikkurt, 2005). Buna bağlı olarak yukarıda belirtilen statü kazanma ve benlik saygısı alt boyutları incelendiğinde, kişisel egonun ön plana çıktığı görülmektedir. Sporun bir parçası olan kazanma arzusu ve kazanma ile beraberinde geldiğine inanılan gurur verici tablo ve tatmin olma durumu, erkek velilerin çocuğunu spor ortamı ile özdeşleştirdiği anlamına gelmektedir. Çalışma bulgularını destekleyen bir çalışmada Cumming ve Ewing (1999, s. 5), babaların çocuğunun spora katılımında değerlendirici ve kritik dönüt sağlamaya daha eğilimli olduğunu, annelerin ise bunun aksine geçici ve duygusal desteği verme eğilimi içinde bulduklarını belirtmişlerdir.

Çocukları spora katılan ebeveynlerin çocuklarının yaptıkları spor dalına göre psikolojik kazanımları karşılaştırıldığında, tüm alt boyutlarda çocukları yarışmacı olarak voleybol branşına katılan veliler daha fazla kazanım elde ederken, bunu sırası ile yüzme ve tenis branşlarına katılan veliler takip etmişlerdir. Bu bulgulara göre, voleybol branşının bir takım sporu oluşu aynı takım çatısı altında velilerin çocuklarının performanslarından, birbirleriyle rekabetlerinden ve diğer çocukların velilerinden etkilendiklerini söylemek mümkün olabilir. Gerek antrenman izlemede gerek maç ortamında birçok veli o ortamı paylaşmaktadır. Veliler özellikle maç ortamında yapılan birçok yorumu dinlemekte, kendi yorumlarını paylaşmakta ve çocuklarının ve diğer oyuncuların performansını görme imkânı bulmaktadırlar. Voleybol branşı ile tenis ve yüzme branşlarının yarışma ortamları karşılaştırıldığında, özellikle müsabaka atmosferi açısından voleybolun tenis ve yüzmeye göre daha dinamik bir atmosferde ve daha uzun soluklu olarak yaşandığı söylenilebilir. Bu nedenle dinamik müsabaka atmosferi içinde yer alan ve takım içi ve takımlar arasında rekabet yaşayan sporcu velilerinin, çocukları bireysel spor yapan diğer velilere göre daha fazla etkilendiğini söylemek mümkün

olabilir. Ayrıca ülkemizde voleybol sporunun, yüzme ve tenis sporlarından daha popüler bir spor olarak algılanması da böyle bir sonuca neden olmuş olabilir. Dorak ve Vurgun (2006) yaptıkları bir çalışmada, voleybol oyuncularının birliktelik düzeyi hentbol oyuncularına göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu bulgu velilerin çocuklarından etkilendikleri düşünüldüğünde bulguları destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin gelirlerine göre psikolojik kazanımları karşılaştırıldığında, tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Elde edilen bu farklılıklar, en yüksek oranda geliri bin liranın altında olan ebeveynlerle, geliri üç bin lira ve üzerinde olan ebeveynler arasında ve yine geliri bin ve iki bin lira arasında olan ebeveynler ile geliri üç bin lira ve daha yüksek olan ebeveynler arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre gelir düzeyi azaldıkça, sporda ailenin psikolojik kazanımlarının arttığı söylenebilir. Bu sonuç aslında kabul edilebilir bir sonuçtur. Çünkü gelir düzeyi arttıkça, veliler daha farklı alanlarda ve farklı yaşantılar içerisinde kendilerini ifade edebilme fırsatı bulabilmektedirler. Gelir azaldıkça, çocukların spordan aldıkları başarılar aileler için daha çok önem kazanmakta ve bu durumun sonucu olarak veliler daha fazla oranda çocuklarının yaptıkları spordan ve sonuçlarından etkilenmektedirler. Duman ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları araştırma, çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Bu çalışmada, futbol spor okuluna devam eden çocukların ailelerinin çocuğunun spora katılımı ile elde ettikleri psikolojik kazanımlarına bakıldığında, özdeşleşme alt boyutunda geliri 2000 TL ve altında olan ailelerin daha yüksek gelirli ailelere göre psikolojik kazanımlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte Doğan ve Özçaldıran (1995) ve Kılıçgil (2003) yaptıkları çalışmalarda gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarını spora yönlendirmede daha fazla ilgili oldukları belirlenmiştir.

Çocukları yarışmacı olarak spora katılan ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre psikolojik kazanımları karşılaştırıldığında, tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Elde edilen farklılıklar ilkökul+ortaokul mezunları ile üniversite ve yüksek lisans+doktora mezunları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça ailelerin psikolojik kazanımları azalmakta, eğitim seviyesi azaldıkça ise psikolojik kazanım anlamlı düzeyde yükselmektedir. Benzer şekilde, Duman ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları çalışmada, öğrenim düzeyi lise mezunu ve altında olan anneler ve üniversite ve üstü öğretime sahip olan anneler arasında tüm alt boyutlarda öğrenim düzeyi lise mezunu ve altında olan anneler lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Baba öğrenim durumu değişkeninde ise öğrenim düzeyi lise mezunu ve altında olan babalar ve üniversite ve üstü öğretime sahip olan babalar arasında statü kazanma alt boyutunda öğrenim düzeyi lise mezunu ve altında olan babalar lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bu bulgunun nedenleri arasında, yine eğitim seviyesi yüksek olan velilerin kendilerini ifade etmede farklı ortamlara sahip olmaları ve çocuklarını farklı alanlara da yönlendirme yapabilmeleri gösterilebilir. Bu veliler için çocuklarının spor ortamında bulunmaları ve sosyal ilişkiler kurmaları daha önemli olmakta, ama onların yarışmalarda aldığı dereceler ve aldıkları derecelere bağlı olarak kendilerinin kazanımları daha geri planda kalmaktadır.

Sonuç olarak, ebeveynlerin cinsiyetlerine göre statü kazanma ve benlik saygısı alt boyutlarında erkek veliler lehine anlamlı farklılıklar olduğu; çocuklarının yaptıkları spor türüne, ebeveynlerin eğitim düzeylerine ve gelirlerine göre tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Ancak konu ile ilgili daha fazla katılımlı, çocukları farklı spor branşlarına katılan velileri içeren ve spor yapma yılı ile kazanımların ilişkisinin incelendiği çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece ailenin sporda kazandığı psikolojik kazanımlarının farklı değişkenler ile ilişkili olup olmadığını görme/karşılaştırma imkânı sağlamak mümkün olabilir.

Kaynaklar

- Adır, E. Y. (1998). *Çocuklarda spor branşı seçimine toplumsal yapının etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Amerikan Academy of Pediatrics Committee on Sports Medicine and Fitness. (2000). Intensive training and sports specialization in youth athletes. Erişim adresi: <http://aappolicy.aappublications.org/cgi/reprint/pediatrics;106/1/154.pdf>
- Cumming, S, P. & Ewing, M. E. (2002). Parental involvement in youth sports: the good, the bad and the ugly. Erişim adresi: http://championships.usyouthsoccer.org/assets/Parental_Involvement_in_Youth_Sports.pdf
- Çepikkurt, F. (2005). *Çocuk sporlarında ailesel katılımın aşırı olmasının psikolojik kazanımları: bir ölçek çalışması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Dorak, F. ve Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *SPORMETRE: Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 73-77.
- Doğan, B. ve Özçaldıran, B. (1995). Futbola ve yüzmeye yeni başlayan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının karşılaştırılması. *Performans*, 1(1), 19-23.
- Duman, S., Lök, S., Şirin, E. F. ve Fişekçioğlu, İ.B. (2010). Spora katılan çocuklara yönelik ailelerin psikolojik kazanımları. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 12(3), 204-208.
- Esen, S. A. (2010). *İlköğretim okullarında okuyan ve voleybol sporcusu olmayı seçen öğrencilerin bu seçimlerindeki nedenler okul aile toplum faktörlerinin etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karakaya, I., Coşkun, A. ve Ağaoğlu, B. (2006). Yüzücülerin depresyon, benlik saygısı ve kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7(3), 162-166.
- Kayıkcı, N. (2006). *7-12 yaş grubu çocukların okul dışı sportif etkinliklerinde ailelerinin destek ve baskıları ile bunun çocuk üzerindeki etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıçgil, E. (2003). Ailelerin çocuklarını yaz futbol okullarına gönderme nedenleri, beklentileri ve sosyo-ekonomik durumları. *SPORMETRE: Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 11-16.
- Kızılkaya, A. (2009). *Lise öğrencilerinin spora katılımında ailenin etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Küntay, E. (1991). Çocuk ve gençlerde davranış bozukluğunu düzeltici önlem olarak spor. A. Erdemli, (Ed.), *Spor ahlakı ve spor felsefesine yeni yaklaşımlar içinde* (155-158). İstanbul: Meya Matbaacılık.

- Pehlivan, Z. (2009). Spora katılan çocuklara yönelik ailelerin beklentileri, çocuklarda gözlenen davranış değişimleri ve spora katılımın önündeki engeller. *SPORMETRE: Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 69-76.
- Stein, G. L., Raedeke, T. D. & Glenn, S. D. (1999). Children's perceptions of parent sport involvement: It's not how much; but to what degree that's important. Erişim adresi: http://findarticles.com/p/articles/mi_hb6401/is_4_22/ain28747638/pg_5/?tag=content;col1